

Eliza Maciejewska

Tytuł rozprawy: Nowe podejście do badania interakcji z młodzieżą ze spektrum zaburzeń autystycznych (ASD) z wykorzystaniem analizy dyskursu

STRESZCZENIE

Trudności językowe i komunikacyjne należą do podstawowych symptomów spektrum zaburzeń autystycznych (ASD). Prototypowe cechy języka autystycznego obejmują echolalię (powtarzanie słów innych osób), odwracanie zaimków oraz deficyty pragmatyczne. Wszystkie te elementy sprawiają, że interakcja z osobą autystyczną stanowi wyzwanie dla neurotypowego rozmówcy. Występowanie tych charakterystycznych cech w komunikacji osób z ASD zostało potwierdzone w licznych badaniach, z których większość stanowiły badania o charakterze ilościowym i porównawczym. Zaowocowało to podejściem zorientowanym na deficyty, gdzie cechy autystyczne były postrzegane jako odstępstwo od neurotypowej normy.

Rosnąca liczba diagnoz spektrum autyzmu doprowadziła do pojawienia się nowych podejść do badań nad spektrum autyzmu oraz zastosowania alternatywnych, skoncentrowanych na języku, metod analizy, w szczególności analizy dyskursu i analizy konwersacyjnej. To pozwoliło badaczom przeformułować znaczenie praktyk komunikacyjnych osób autystycznych poprzez umieszczenie i interpretację ich wypowiedzi w lokalnym kontekście interakcji. W rezultacie nastąpiła zmiana perspektywy z podejścia do interakcji z osobami na spektrum koncentrującego się na ich deficytach do skupienia się na ich zasobach. Ta ostatnia perspektywa odwołuje się do pojęcia współtworzenia interakcji przez obu interlokutorów, a przez to otwiera drzwi do ponownej interpretacji cech autystycznych.

Niniejsza praca doktorska wprowadza czytelnika do zorientowanego na język podejścia do badań nad spektrum autyzmu. Ukazuje ona wartość i znaczenie dyskursywnych metod analizy w przedefiniowywaniu praktyk komunikacyjnych osób autystycznych poprzez ukazanie ich funkcji w interakcji oraz podkreślenie roli neurotypowego rozmówcy w skutecznej komunikacji obu stron.

Dane analizowane w tym projekcie badawczym pochodzą z dwóch źródeł: częściowo ustrukturyzowanych wywiadów oraz sesji terapeutycznych. Dane zostały nagrane w formie audio lub video, następnie dokonano ich transkrypcji z użyciem uproszczonego systemu transkrypcji zaproponowanego przez Jefferson (Jefferson 2004) i przeanalizowano przy użyciu analizy dyskursu i analizy konwersacyjnej. Oryginalnym językiem wywiadów i sesji był język

polski, transkrypty zostały w dalszej kolejności przetłumaczone na język angielski przez autorkę.

Dysertacja składa się z trzech artykułów, które wzajemnie uzupełniają się. Pierwszy tekst skupia się na języku autystycznych adolescentów podczas wywiadu z neurotypowym badaczem. Artykuł identyfikuje praktyki komunikacyjne uczestników w świetle prototypowych cech języka autystycznego. Wyniki wskazują, jak poprzez zastosowanie metod analizy dyskursu praktyki te mogą zostać zinterpretowane w kontekście ich funkcjonalnej wartości w lokalnym kontekście interakcyjnym. Ponadto artykuł ukazuje, jak zachowanie komunikacyjne neurotypowego rozmówcy może ograniczać wkład autystycznego uczestnika konwersacji. Drugi artykuł także koncentruje się na języku adolescentów z ASD, ale w sytuacji terapeutycznej. Różne aspekty autystycznej komunikacji zostają przeanalizowane i osadzone w kontekście interakcji terapeutycznej. Zastosowanie skoncentrowanych na języku metod analizy ponownie umożliwiło pozytywną interpretację autystycznych wypowiedzi, ukazując ich istotność w procesie interakcji lub postrzegając je bardziej jako strategie radzenia sobie osób autystycznych niż ich deficyty. Rola terapeuty także została wzięta pod uwagę w tym artykule. Ostatni artykuł w serii skupia się na praktykach interakcyjnych terapeutów ASD, którzy reprezentują mało przebadane, niedyrektywne podejście terapeutyczne (GPS). Wyniki pokazują, w jaki sposób terapeuci konstruują swoje wypowiedzi, by utrzymać interakcję z autystycznymi klientami i rozwijać ich umiejętności językowe. Artykuł podkreśla, jak ważne jest zaangażowanie terapeuty w interakcję oraz wzajemna współpraca obu stron.